

NATIONELLA CENTRET FÖR
UTBILDNINGSENTVÄRDERING

UTVÄRDERING AV METODER SOM FÖREBYGGER MOBBNING OCH ÖKAR VÄLBEFINNANDE OCH ARBETSRO

Centrala resultat om sju utvärderade metoder

Sammanfattningar 2:2023

FÖRFATTARE Niina Rumpu, Eeva-Liisa Markkanen, Nelli Hyvärinen, Niina Anttila, Pekka Danschu,
Marko Kuvaja, Micaela Romantschuk, Miia Sainio

BILD Shutterstock

TRYCKERI PunaMusta Oy

ISBN 978-952-206-757-9 nid.

ISBN 978-952-206-756-2 pdf

ISSN 2669-817X (tryckt)

ISSN 2669-8811 (online)

@ Nationella centret för utbildningsutvärdering

Sisällys

1	INLEDNING	4
2	UTVÄRDERINGENS BAKGRUND OCH SYFTE	7
3	GENOMFÖRANDE AV UTVÄRDERINGEN OCH UTVÄRDERINGSMATERIAL	8
4	GENOMGÅENDE TEMAN I UTVÄRDERINGEN	11
5	ANTIMOBBNINGSMETODERNAS ANVÄNDBARHET, FÖRANKRING OCH RESULTAT	13
	Gutsy Go	13
	K-0	16
	KiVa Skola	18
	Uleåborgsmodellen för känslö- och trygghetsfärdigheter	21
	Tukioppilastoiminta	23
	Kamratmedling (Verso)	26
	Vänelevsverksamheten	29
6	SAMMANFATTNING	33

1 Inledning

Enligt lagen om grundläggande utbildning har varje elev rätt till en trygg studiemiljö. Även om mobbningen enligt undersökningar har minskat i Finland under 2000-talet, upplever alltför många barn och unga fortfarande mobbning i skolan eller på fritiden. I THL:s enkät Hälsa i skolan¹ uppgav exempelvis åtta procent av eleverna i årskurs 4 och 5 våren 2021 att de upplevde mobbning varje vecka. I grundskolans högre årskurser blir sex procent av eleverna mobbade upprepade gånger. Det här innebär att det i genomsnitt finns minst en elev i varje klass som regelbundet blir mobbad. Mobbning har en negativ inverkan på de utsatta barnens och ungdomarnas utveckling och förutsättningar för lärande. Mobbning har enligt undersökningar också följder på längre sikt, eftersom den kan påverka förmågan att komma in i studier, bildandet av sociala relationer eller den psykiska hälsan senare i livet. Därför är det väldigt viktigt att förebygga och ingripa i mobbning.

Definitionen av mobbning diskuteras hela tiden i forskningslitteraturen. I skolorna använder man ofta en definition av mobbning som är bekant för forskningslitteraturen, enligt vilken "mobbning är när en och samma elev upprepade gånger utsätts för sådant som orsakar skada eller gör hen ledsen. Mobbningen utförs av en eller flera personer som den mobbade har svårt att försvara sig mot".² En definition av mobbning behövs för att fenomenet ska kunna förstås, beskrivas, undersökas och utvärderas. Mobbning är en subjektiv upplevelse som inte är problemfri att definiera. Mobbning har särdrag som skiljer den från exempelvis gräl och meningsskiljaktigheter mellan elever, trakasserier eller enskilda våldsamma situationer. Till dessa drag, som är typiska för just mobbning som fenomen, hör exempelvis upprepning, maktobalans, medvetenhet och det att

1 Helakorpi S, Kivimäki H: Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021. Tilastoraportti 30/2021. Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021.

2 Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Malden, MA: Blackwell Publishing
ja Salmivalli, C. (2010). *Koulukiusaamisen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja*. PS-Kustannus.

mobbing ofta handlar om ett gruppfenomen. På grund av de drag som är typiska för mobbing som fenomen kräver ingripande i mobbing andra metoder än ingripande i enskilda meningsskiljaktigheter eller kränkande situationer.

De vuxna i skolan lägger ofta inte märke till mobbing. I relationerna mellan eleverna förekommer olika typer av slitningar, sårande bemötande, upplevelser av uteslutning och konflikter, som eleverna kan uppleva det som besvärligt att uppmärksamma de vuxna på eftersom de inte tydligt kan definieras enligt de typiska dragen för mobbing. Även mobbing på nätet och i sociala medier har bidragit till att utmana den traditionella definitionen av mobbing, eftersom enskilda handlingar och situationer har långvariga konsekvenser i digitala miljöer, och eftersom det inte är lika lätt att identifiera medvetenheten i handlingen. I en kartläggning av elevernas erfarenheter har det kommit fram att de också vill att vuxna lättare ska ingripa i mobbing.³

Våren 2021 bad undervisnings- och kulturministeriet Nationella centret för utbildningsutvärdering NCU att utvärdera de metoder mot mobbing som används i grundskolan. I den här utvärderingen avser mobbing i enlighet med ovan nämnda definition att avsiktligt skada en försvarslös elev. Utvärderingen ingår i undervisnings- och kulturministeriets åtgärdsprogram för förebyggande av mobbing, våld och trakasserier. I den här sammanfattningen presenteras utvärderingens viktigaste resultat. Sammanfattningen är i första hand avsedd för skolor och utbildningsanordnare och kan bidra med stöd och perspektiv i skolornas antimobbingsarbete.

3 T.ex. Huilla, H., & Juvonen, S. (2020). "Kerroin kyllä kerran, mutta ei paljon muuttanu mitään" – Kiusaamisesta kertomisen vaikeus koulun arjessa. *Kasvatus*, 51(4), 455–466 Blomqvist, K. ym. (2020). Telling adults about one's plight as a victim of bullying: Student- and context-related factors predicting disclosure. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61(1), 151–159.

2 Utvärderingens bakgrund och syfte

Enligt lagen om grundläggande utbildning har varje barn rätt till en trygg lärmiljö. Skolorna ska ha en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasserier, och personalen är skyldig att meddela om mobbning eller trakasserier som de fått kännedom om till de berörda elevernas vårdnadshavare. Som stöd för skolornas antimobbningsarbete finns olika metoder och verksamhetsmodeller för att förebygga och ingripa i mobbning. En del av metoderna har använts och utvecklats länge, men det utvecklas också hela tiden nya metoder och tillvägagångssätt för att förebygga mobbning i skolorna.

NCU:s utvärdering gäller antimobbningsmetoder avsedda för den grundläggande utbildningen. Med metod avses i den här utvärderingen olika slags verksamhetsmodeller och program mot mobbning, vars mål är att förebygga eller ingripa i mobbning eller följa upp mobbning, det vill säga ordna det stöd som behövs efter en mobbningssituation. Metoderna skulle ha en aktör som ansvarade för samordningen, utvecklingen och uppföljningen av verksamheten samt fastställda tillvägagångssätt. Vid sidan av förebyggandet av mobbning kan en metod också stärka arbetsron och välbefinnandet i skolan.

Utvärderingens syfte är att ge information om olika metoder mot mobbning samt deras användbarhet, förankring och deras resultat. Utvärderingen ger information om god praxis och bra tillvägagångssätt i de olika metoderna samt lyfter fram sådant som både de skolor som använder metoden och den aktör som samordnar den bör fästa särskild uppmärksamhet vid för att metoden ska fungera som önskat.

Utvärderingens syfte är inte att ställa de utvärderade metoderna mot varandra eller jämföra vilken som är bäst, utan att ge information om fungerande praxis och utvecklingsområden i metoderna. Utvärderingen ger information på nationell nivå för utveckling av lärandet och välbefinnandet i skolan och som stöd för skolornas personal i deras arbete, samt metoder för utveckling av verksamheten för de samordnande aktörerna.

3 Genomförande av utvärderingen och utvärderingsmaterial

Hösten 2021 ordnade NCU en öppen ansökan till utvärderingen. De aktörer som ansökte skulle ha forskningsbaserade bevis på att deras metod fungerar, och bevisen skulle vara dokumenterade och resultaten analyserade. Metoderna skulle också följa en viss på förhand avtalad struktur eller en plan som verksamheten baserade sig på.

I ansökningskedet fyllde aktörerna som samordnar metoderna i en ansökningsenkät där de beskrev sina metoders bakgrund, mål och förfaranden samt bevisen på att metoderna fungerar. Sammanlagt 27 ansökningar kom in, varav sju valdes ut för utvärderingens andra skede på basis av ansökningarna.

De samordnande aktörer för antimobbningmetoder som valts ut för utvärderingen gjorde en självvärdering där de beskrev sin metod, hur den genomförs i skolor samt de resultat som uppnåtts vid användning av metoden. De samordnande aktörerna som deltagit i utvärderingen lämnade också in de material som används i skolorna samt bevis på metodens resultat, såsom artiklar och publikationer. För utvärderingen samlade NCU också in information från skolor som använder metoderna med hjälp av självvärderingar för personalen samt enkäter för eleverna och deras vårdnadshavare våren 2022. NCU gjorde också distansbesök i skolorna, där personal och elever intervjuades.

Utvärderingsmaterial

Sampl: **375** grundskolor med erfarenhet av en eller flera av de metoder som utvärderingen gäller

Enkäterna besvarades av

ledning och personal vid **187** skolor

12 081 elever i grundskolan

2111 vårdnadshavare

Annat material:

Sjävvärdering och material angående de metoder som valts för utvärderingen

Intervju med personal och elever

I enkäterna och intervjuerna ställdes frågor om skolornas antimobbningsarbete, hur det fungerar samt respondenternas erfarenheter av de metoder mot mobbning som används i skolorna.

Skolornas personal anvisades att göra den självvärdering som riktades till dem i en grupp, som skulle inkludera representanter för ledningen, personer som ansvarar för användningen av metoden i fråga och även sådana personer som inte själva ansvarar för användningen av metoden, men som har en allmän bild av skolans antimobbningsverksamhet och användningen av metoden i den egna skolan.

Elevenkäten riktade sig primärt till årskurserna 4–5 och 7–8. Om metoden i fråga användes i andra årskurser i skolan, anvisades respondenterna att rikta enkäten till en lämplig årskurs.

Skolorna instruerades att skicka vårdnadshavarenkäten till de vårdnadshavare vars barn besvarat enkäten i skolan.

För utvärderingen utnämndes en expertgrupp på fem personer, vars medlemmar har erfarenhet av antimobbningsarbete i skolor och utredning av mobbning. Utvärderingsgruppen deltog tillsammans med NCU:s experter i att samla in och analysera material samt tolka resultaten.

4 Genomgående teman i utvärderingen

De antimobbningsmetoder som valts ut för utvärderingen är olika i fråga om mål, verkningsmekanismer och tillvägagångssätt. I utvärderingen har man strävat efter att beakta respektive metods egna utgångspunkter, referensramar och sätt att definiera mobbning. För genomförandet av utvärderingen fastställdes tre genomgående teman genom vilka metoderna utvärderades: användbarhet, förankring och resultat. I fastställandet av teman har man använt färsk forskning⁴, enligt vilka effektiva antimobbningsmetoder har vissa gemensamma drag.

Med **användbarhet** avses i den här utvärderingen hur tydligt och riktat metodens mål är samt hur den lämpar sig för den målgrupp som den är avsedd för. Utvärderingen av användbarheten gäller metodens aktiviteter, material och anvisningar samt hur metoden genomförs i skolorna och hur olika aktörer beaktas i användningen.

Med **förankring** avses i den här utvärderingen hur väl de aktiviteter och anvisningar som metoden använder kan inkluderas i skolans vardag samt hur användningen av metoden passar in i skolans arbete för välbefinnande. Förankring utvärderas också med tanke på hur ansvarsfördelningen inom metoden förverkligas samt hur användningen följs upp, utvärderas och utvecklas samt stöds i skolorna.

Resultaten utvärderas genom resultaten av användningen av metoden. Utvärderingen fokuserar på hurdana resultat man har fått, hur den information man fått har använts och hur resultaten stöder metodens mål. Resultaten granskas också genom de satsningar som metoden kräver i skolorna och respons om metodens funktion samt användningen av den i utvecklingen av verksamheten.

4 T.ex. Gaffney, H., Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2021). What works in anti-bullying programs? Analysis of effective intervention components. *Journal of school psychology*, 85, 37–56. Gaffney, H., Ttofi, M.M., & Farrington, D.P. (2019). Evaluating the effectiveness of school-bullying prevention programs: An updated meta-analytical review. *Aggression and Violent Behavior*. Restad, F. (2020). Is There a Hole in the Whole-School Approach? A Critical Review of Curriculum Understanding in Bullying Research. *Nordic Studies in Education*. 40. 362–386.

5 Antimobbningsmetodernas användbarhet, förankring och resultat

Sju antimobbningsmetoder valdes ut för utvärderingen. Metoderna har olika mål, målgrupper och verksamhetsformer. I det här kapitlet presenteras kortfattat de olika utvärderade metodernas verksamhetsprinciper och -sätt samt centrala observationer om metodernas funktion.

Gutsy Go

Samordnare för metoden: Gutsy Go r.f.

Metoden har använts sedan 2017

Primär målgrupp: Årskurs 7–9

Mer information: gutsygo.fi

Gutsy Go är en gruppmetod som utvecklats för skolornas bruk, där man försöker stärka ungas delaktighet. Metodens verksamhetsvecka riktar sig till åttondeklassister och tanken är att den ska ordnas för hela årskursen samtidigt. Målet för Gutsy Go är att vägleda unga att utveckla lösningar som främjar fred och förtroende för människorna i deras städer och samtidigt lyfta fram de ungas potential: deras förmågor och färdigheter som aktiva aktörer i samhället.

Grunden för verksamheten är att stärka de ungas välbefinnande genom att de agerar för andras bästa. Videor om projekt som genomförts av unga ger unga möjlighet att identifiera nya styrkor hos sig själva och andra, förstå sina möjligheter att påverka samt stärka självkänslan och känslan av delaktighet. Stärkande av samarbete, samhörighet och aktörskap är viktigt i förebyggandet av mobbning, och ur detta perspektiv kan Gutsy Go-verksamheten ses som mobbningsförebyggande arbete.

För att använda Gutsy Go i skolorna krävs en licens, som innehåller anvisningar och verktyg för verksamhetsveckan. Lärarna i de skolor som deltar i verksamheten får en tre dagar lång handledarutbildning. Verksamhetsveckan genomförs i skolorna under en hel skolvecka. Material finns på finska, svenska, engelska och ryska.

Under det första försöksåret förbättrades åttondeklassisternas samhörighet, gruppanda, trivsel i skolan och delaktighet tydligt. Vi hade välmående niondeklassister. Verksamhetsmodellerna förblev levande som skolans egna modeller på skolans eget sätt.

Personal i en skola som använt Gutsy Go.

Gutsy Go:s styrka ur användbarhetens perspektiv kan anses vara att den är en ny och inspirerande verksamhetsmodell som passar ihop med läroplanens mål. Metodens mål är bra, och materialen som används är sådana som kan användas i skolans verksamhet även efter verksamhetsveckan. I de skolor som var föremål för utvärderingen hade metoden dock inte använts efter den första interventionsveckan. För att metoden ska fungera bra i skolorna krävs starkt stöd av skolan och engagerad personal för att genomföra verksamhetsveckan. Användningen av god praxis från metoden efter verksamhetsveckan är också knuten till skolpersonalens aktivitet.

Duodecim har åren 2019–2020 gjort en kvantitativ effektundersökning och fokusgruppintervjuer. Enligt dessa resultat stärktes känslan av delaktighet och samarbetsfärdigheterna bland de unga som deltagit i Gutsy Go-verksamheten. Metoden används

för närvarande huvudsakligen i årskurs åtta, men skulle även lämpa sig för användning i andra årskurser. Gutsy Go utvecklar fungerande lösningar för en verksamhetsvecka som skolorna genomför på egen hand, vilket bidrar till att förbättra metodens användbarhet.

Med tanke på användbarheten måste man dock notera att tillämpningen av anvisningarna för metoden kräver introduktion och engagerad personal som är redo att kasta sig in i en ny slags verksamhetsmodell. Man måste reservera tid för att delta i utbildningen, och den intensiva veckan kräver att personalen anordnar veckan på ett sätt som skiljer sig från det normala: omsorgsfull planering, fördelning av arbetet och ansvaret samt tidsresurser för intensivt arbete. Stöd från skolans ledning verkar vara väldigt viktigt.

En styrka hos Gutsy Go i fråga om förankring är det heltäckande materialet, som skolorna kan använda mångsidigt, även i ett bredare perspektiv i sitt arbete för välbefinnande. Metoden erbjuder också heltäckande handledarutbildningar, som förbereder personalen för förverkligandet av verksamhetsveckan. Dessa utbildningar kan också ses som fortbildning som kan användas i ett bredare perspektiv för främjande av gruppanda och interaktionsfärdigheter.

För närvarande genomförs Gutsy Go-metoden i allmänhet som ett projekt av engångsnatur i skolorna, och den har inte använts mer långvarigt i de skolor som varit föremål för utvärdering. Metoden innehåller dock sådant som skolorna med små modifieringar kunde införa i den kontinuerliga antimobbingsverksamheten. Ett utvecklingsområde för metoden är också att hitta sätt att genomföra den permanent och långsiktigt. Etableringen av element från metoden i skolornas verksamhet skulle kunna öka om det fanns olika så kallade lättare verksamhetsveckor som passar för skolans resurser.

Elevernas erfarenheter av Gutsy Go-verksamhetsveckan är i huvudsak positiva, vilket har upplevts ha ett samband med trivseln i skolan och förbättring av samhörigheten. Forskningsresultat om effekterna av Gutsy Go kommer åren 2023. Med tanke på resultaten skulle det vara önskvärt att få mer forskning om användning av metoden för minskande av mobbning.

K-0

Samordnare för metoden: Stationens Barn r.f.

Metoden har använts sedan 2017

Primär målgrupp: Grundskolan (årskurs 1–9)

Mer information: asemanlapset.fi/k-0

K-0 är en verksamhet som organiseras av Stationens Barn r.f., genom vilken man ingriper i långvariga och utmanande fall av skolmobbing. Allvarliga mobbningsfall är ofta mångfasetterade, och konflikterna sträcker sig även till fritiden och sociala medier. Ofta har situationerna tillspetsats så att samarbetet mellan hemmet och skolan har försvårats. K-0-verksamheten är egentligen inte en självständig metod eller verksamhetsmodell mot mobbing, och den samordnande aktören använder också begreppet arbetsform i självvärderingen. K-0-verksamheten är inte avsedd att ersätta befintliga verksamhetsmodeller utan stärka dem och tillhandahålla mer kunskande inom bland annat ungdoms- och familjearbete i skolorna. I arbetet erbjuder man konsultationer och använder sig av möten och medling, hänvisar till nödvändiga tjänster och följer upp situationen även efter att den lugnat sig.

K-0-arbete för att ingripa i mobbing utförs tillsammans med ett brett nätverk av yrkespersoner, vid sidan av eleverna och vårdnadshavarna. Såväl skolans personal som socialarbetare, polisen, barnskyddet eller vilken aktör som helst som finns i barnets eller den ungas liv kan delta. Man försöker hitta de bakomliggande orsakerna till konflikten genom att diskutera med de olika parterna både separat och tillsammans. Verksamhetens centrala principer är att lyssna på alla parter, vara opartisk och stödja familjerna.

Skolor kan vid behov begära konsulthjälp från K-0. Det systematiska arbetet utförs av kommunspecifika samordnare som stöder skolans personal i att reda ut situationen.

Vid sidan av samordnarnas arbete är det viktigt att skolornas personal förbinder sig till processen.

Vi fick samtalshjälp för att reda ut en enskild svår situation. Man lyssnade på föräldrarna och eleven och gav dem stöd.

Personal i en skola som använt K-O

Har intensifierat samarbetet i närområdet med Stationens Barn och polisens förebyggande verksamhet. Har lugnat ner uppföljningen av situationer och inkluderat vårdnadshavarna i uppföljningen av situationer.

Personal i en skola som använt K-O

En styrka i K-O-metoden i fråga om användbarhet är att den har utvecklats för ett identifierat behov att reda ut långvariga mobbningsfall. Metoden hjälper skolorna att ta in utomstående hjälp för att reda ut situationer. Utredningen av situationer är systematisk och pågår så länge det behövs. Skolornas erfarenheter av den hjälp de fått genom metoden är positiva. Familjernas roll beaktas på ett bra sätt i hanteringen av fallen. K-O-metoden kräver alltid stöd av en utomstående samordnare, så skolorna kan inte direkt använda verksamheten på egen hand. Det är dock viktigt att skolorna själva tar ansvar för förverkligandet av verksamheten. För att man ska kunna undvika utredning av långvariga fall är det viktigt att skolorna har tillräckliga metoder för att förebygga att sådana här situationer uppstår. Skolorna önskar sig mer stöd från K-O med detta.

När det gäller förankring är en styrka med K-O-metoden bildandet av nätverk som kan bevaras i skolorna även senare och ge stöd i antimobbingsarbetet. Detta kan också anses ha en förebyggande effekt i mobbningsituationer. Även om K-O-metoden används i en skola känner hela skolans personal inte nödvändigtvis till den. Detta kan leda till att god praxis som uppstår i verksamheten inte nödvändigtvis tas i bruk och används i skolans vardag. Ett problem i skolorna kan också vara att man inte alltid vet när och i vilka situationer man ska kontakta K-O. Det kan också vara oklart för vårdnadshavarna. Det kan också vara utmanande för en skola att förbinda sig till en omfattande process.

En styrka hos K-O med tanke på resultaten är att de fall som utreds löses långsiktigt. Både det material som samlats in från skolornas personal och metodens egen uppföljning visar att man har hittat lösningar på de fall som utretts och att utredningen har varit till hjälp för såväl eleverna som familjerna och skolorna. Enligt de principer som definierats i metoden pågår utredningsarbetet tills situationen är löst. Det finns ganska lite forskning om K-O-metodens effekter. Det skulle vara viktigt att lyfta fram synpunkter i synnerhet från de aktörer som deltagit i verksamheten.

KiVa Skola

Samordnare för metoden: Åbo universitet/INVEST Psykologia

Metoden har använts sedan 2009

Primär målgrupp: Grundskolan (årskurs 1–9)

Mer information: kivakoulu.fi

KiVa Skola-programmet är ett åtgärdsprogram för förebyggande av och ingripande i mobbning som har utvecklats av Åbo universitet och är avsett för årskurserna 1–9. KiVa Skola-programmet strävar efter att minska antalet elever som utsätts för mobbning och mobbningen bland eleverna. Genom programmet strävar man också efter att eleverna ska våga försvara den som blir mobbad och inte uppmuntra mobbaren.

KiVa Skola-programmet baserar sig på forskningsrön enligt vilka mobbning är ett gruppfenomen, och det betonar kamraternas betydelse i en mobbningssituation. Det viktiga är om kamraterna uppmuntrar mobbaren eller försvarar och hjälper den mobbade. Denna utgångspunkt syns väl även i KiVa Skolas lektionsmaterial, som

innehåller flera lektioner om hur gruppen påverkar mobbning och hur var och en för egen del kan påverka mobbning. Lektionsmaterial finns för årskurserna 1, 4 och 7.

De skolor som använder metoden betalar en kommun- eller skolspecifik licensavgift som är kopplad till antalet elever. Skolorna väljer bland sin personal ett KiVa-team av flera personer, som ansvarar för att reda ut mobbningsfall tillsammans med klassläraren. Användningen av metoden kräver också att personalen och ledningen förbinder sig till användningen. Material finns på finska, svenska och engelska samt 12 andra språk.

Det är alltid roligt på KiVa-lektionerna, och åtminstone jag har börjat fundera på mitt eget agerande när det gäller mobbning. Jag tycker inte att jag har mobbat någon men jag har ändå funderat på om jag på något sätt har deltagit i mobbning.

Elev i årskurs 4

En sak som jag tycker är bra med KiVa Skola är att man ingriper i mobbning och diskuterar saken, så att var och en för egen del kan fundera på varför man inte ska mobba och hur man kan ingripa om man ser eller upplever mobbning.

Elev i årskurs 7

Enligt det material som NCU samlat in betraktar de flesta respondenter KiVa Skola som en metod som ger verktyg i synnerhet för ingripande i och uppföljning av mobbning. Metodens förebyggande effekt delar däremot åsikterna bland respondenterna. Omkring hälften anser att metoden har en betydande roll i förebyggande av mobbning, medan den andra hälften ser denna roll som liten.

En styrka hos KiVa Skola i fråga om metodens användbarhet är att skolorna har tillgång till mycket material som ger användarna mångsidiga möjligheter för genomförandet av lektionerna. Både vårdnadshavarna och eleverna anser att KiVa Skola-lektionerna är till nytta, även om vårdnadshavarna inte alltid vet hur KiVa Skola förverkligas i deras barns skola. KiVa Skola erbjuder en tydlig och konsekvent modell för att förebygga

och ingripa i mobbning. Enligt utvärderingen är lektionerna och materialen för olika årskurser de verksamhetsformer inom KiVa Skola som skolorna tillämpar mest. Detta tyder på att materialet skulle räcka bra för olika årskurser, varvid KiVa Skola-lektionerna skulle kunna spridas jämnare över de olika årskurserna. Anpassningen av de olika verksamhetsformerna till den egna skolan kan också tyda på att den ursprungliga genomförandemodellen upplevs som för besvärlig att genomföra i den egna skolan.

En styrka hos KiVa Skola i fråga om förankring är att den har använts i många skolor redan länge och att personalen i huvudsak är engagerad i genomförandet av den. Enligt resultaten berör KiVa Skola i många skolor alla skolans lärare, och det är inte bara en liten grupp som ansvarar för genomförandet. Att alla lärare är engagerade i verksamheten kan ses som mycket viktigt med tanke på förankringen. I de skolor som deltog i utvärderingen har metoden etablerats som en del av verksamhetskulturen, och den har också ofta skrivits in i läsårsplanen, vilket stöder systematisk användning av den i skolorna. Även de kriterier och anvisningar som utvecklats till stöd för uppföljningen av metoden underlättar etableringen av den i skolorna. För att KiVa Skola ska etableras som en del av skolornas vardag är det viktigt att det som man har tagit upp under KiVa-lektionerna på ett smidigt sätt överförs även till skolans övriga verksamhet. Skolorna verkar behöva mer stöd med detta. Även det att uppföljningsanvisningarna och kvalitetskriterierna för metoden används i ganska liten utsträckning i vissa skolor tyder på att de är utmanande att använda i skolans vardag.

Till KiVa Skolas styrkor i fråga om resultat hör att det finns mycket forskning om användningen av metoden, som har gett starka bevis på att den fungerar för att minska mobbning. Enligt utvärderingsmaterialet är de skolor som använder KiVa Skola även i huvudsak nöjda med dess effekter på ingripandet i och utredningen av mobbning. För att KiVa Skola ska vara effektivt i de skolor som använder metoden måste personalen engagera sig och följa aktiviteterna i metoden. Enligt utvärderingsresultaten upplevs det i vissa skolor som tungt att använda metoden, och de tids- och personalresurser som krävs för användningen står inte i proportion till nyttan.

Uleåborgsmodellen för känslö- och trygghetsfärdigheter

Samordnare för metoden: Uleåborgs stad/Projektet Turvallinen Oulu

Metoden har använts sedan 2020

Primär målgrupp: Grundskolan (årskurs 1–9)

Mer information: turvataitokasvatus.fi

Uleåborgsmodellen för känslö- och trygghetsfärdigheter (Tunne- ja turvataitokasvatus – Oulun malli) är en verksamhetsmodell för stärkande av känslö- och trygghetsfärdigheter bland barn i för- och grundskoleåldern, som utvecklats inom Uleåborgs stad. Målet med Uleåborgsmodellen för känslö- och trygghetsfärdigheter är att förebygga alla typer av mobbning, trakasserier och våld mot barn såväl ansikte mot ansikte som i digitala miljöer, både i relationer mellan barn och i relationer mellan barn och vuxna. Verksamhetsmodellen har utvecklats inom ramen för det mer omfattande projektet Turvallinen Oulu, som inleddes 2019, och innehåller totalt sju separata utvecklingsåtgärder.

Genom att lära ut känslö- och trygghetsfärdigheter vill man främja tryggheten i mänskliga relationer samt barnets egen förmåga att försvara sig själv och sina gränser i situationer med mobbning, våld, trakasserier, lockande eller ofredande. Man strävar också efter att stärka barnens självkänsla samt känslö- och interaktionsfärdigheter, resiliens och färdigheter inom digital säkerhet. Målet är att främja barnens förmåga att försvara sig själv och sina gränser samt lära barnet att respektera andras gränser. I Uleåborgsmodellen är det alltid vuxna som ansvarar för barnens trygghet. Metoden gäller både förebyggande av och ingripande i mobbning.

Fostran i känslö- och trygghetsfärdigheter har inkluderats i Uleåborgs stads planer för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Varje skola väljer

en eller två lärare som ansvarar för känslö- och trygghetsfärdigheter, och dessa samordnar verksamheten i sina egna skolor. Vid sidan av de ansvariga för känslö- och trygghetsfärdigheter erbjuds alla lärare i de skolor som använder metoden utbildning i fostran i känslö- och trygghetsfärdigheter. Stödmaterialet och det övriga materialet är kostnadsfritt för användarna. Material för yrkespersoner finns på finska och engelska, och material för vårdnadshavare på finska, svenska, engelska, somaliska, arabiska, nordsamiska och dari.

Jag tycker att lektionerna i känslö- och trygghetsfärdigheter är bra. Jag har lärt mig mycket om hur man ska bemöta andra, vad som är bra beröring, vad man ska göra om man ser eller upplever mobbning och hur man i övrigt ska ha bra relationer med vänner och familj. Jag tycker nästan allra mest om de här lektionerna.

Elev i årskurs 4

En styrka i Uleåborgsmodellen med tanke på användbarheten är att den har utvecklats för det egna områdets behov och för aktuella utmaningar. Modellen möjliggör också regionalt samarbete. Uleåborgsmodellen har en tydlig koppling till lokala läroplaner, och de material som den erbjuder är mångsidiga. Å andra sidan har skolorna också många tillämpnings- och valmöjligheter när det gäller hur skolorna eller enskilda lärare ska använda det material som erbjuds. Detta kräver också mycket eget planeringsarbete av varje skola och att skolans personal förbinder sig till de rutiner som man kommit överens om. När projektet har framskridit har anvisningarna och materialen även preciserats.

I utvecklingen av metoden har möjligheterna att förankra den fått stöd på bred front. Utvärderingsgruppen betraktade de strukturer som stöder etableringen av Uleåborgsmodellen som mycket förtjänstfulla. Skolorna lyfte dock fram utmaningar i tidsanvändningen som en faktor som förhindrar användning av metoden. Etableringen av metoden kunde stödjas av att man på stadens nivå definierar exempelvis någon typ av enhetliga minimimål eller kvalitetsrekommendationer, som skolorna skulle kunna spegla sina egna tillämpningar mot.

Uleåborgsmodellen är en omfattande modell för fostran i känslö- och trygghetsfärdigheter, som utöver antimobbingsarbete även har andra breda mål. Den bakomliggande teoretiska referensramen gör Uleåborgsmodellen annorlunda i fråga om såväl mål som inriktning jämfört med de metoder som tydligt endast fokuserar på mobbning mellan jämnåriga. Modellen baserar sig på en stark teoretisk referensram för fostran i känslö- och trygghetsfärdigheter. Enligt utvärderingsmaterialet har Uleåborgsmodellens mål definierats primärt med tanke på utvecklingen av individens färdigheter. Med tanke på resultaten av antimobbingsarbetet är det viktigt att man i tillräckligt stor utsträckning uppmärksammar agerande på grupp- och gemenskapsnivå. Mobbning är ett grupphenomen som inkluderar skadlig maktutövning mot offret. Därför är det viktigt att skolans antimobbingsarbete utöver fostran i känslö- och trygghetsfärdigheter inkluderar åtgärder som stöder attityder mot mobbning i hela gemenskapen. Det är också viktigt att det finns tydliga och enhetliga åtgärder för ingripande i mobbning, som har kommunicerats tydligt till såväl eleverna som vårdnadshavarna.

Tukioppilastoiminta

Samordnare för metoden: Mannerheims Barnskyddsförbund

Metoden har använts sedan 1972

Primär målgrupp: Årskurs 7–9

Mer information: mll.fi

Tukioppilastoiminta är en metod som samordnas av Mannerheims Barnskyddsförbund, och som under lång tid har använts för att förbättra ungdomarnas delaktighet och en positiv stämning i årskurserna 7–9. Genom metoden strävar man efter att alla elever ska

ha en aktiv roll i att påverka olika frågor och atmosfären i sin skola. Inom verksamheten främjar man goda kamratfärdigheter samt övar på känslö- och interaktionsfärdigheter, hänsyn, arbete i grupp och empati.

Tukioppilastoiminta är en typ av frivilligverksamhet för eleverna, där målet är att med hjälp av kamratstöd stärka elevernas delaktighet, bygga upp en positiv atmosfär i skolan samt förebygga mobbning och ensamhet. Den kamratstödsverksamhet mellan eleverna som stöds av Mannerheims Barnskyddsförbund riktar sig i första hand mot övergångsskedet mellan grundskolans lägre och högre årskurser, där de elever som valts till vänelever stöder och hjälper de yngre eleverna i skolans vardag. Tukioppilastoiminta baserar sig på lärande genom samarbete, och målet är att utveckla vänelevernas självförtroende och beredskap att lägga märke till hur andra unga har det och ingripa i exempelvis mobbning. Vänelevernas roll i skolans antimobbningsarbete är i första hand förebyggande. Vänelevorna kan också vara ett stöd för en elev som utsatts för mobbning och hjälpa hen att berätta om mobbningen för en vuxen.

Det kostar ingenting att använda metoden, och användarna kan planera verksamheten enligt sin skolas behov. Skolorna väljer vänelevshandledare bland personalen, som ansvarar för att utbilda vänelevorna och planera verksamheten tillsammans med dem. Material finns på finska och engelska.

Vänelevorna skapar exempelvis bättre sammanhållning i klasserna genom olika gemensamma aktiviteter, så att alla känner att det är tryggt och roligt att umgås med klassen.

Elev i årskurs 8

Vänelevorna är bättre än vuxna på att lägga märke till barn som blivit utanför. Det ger bra möjligheter att ingripa.

Vårdnadshavare till elev i årskurs 7

Det faktum att tukioppilastoiminta passar ihop med läroplanen kan ses som en styrka när det gäller dess användbarhet. Tukioppilastoiminta är lätt att genomföra, och den kan anpassas enligt användarskolans behov. Metoden är lätt att ta i bruk, och det finns mycket utbildning samt material och stöd för användningen. Verksamheten har pågått i decennier, så även många vårdnadshavare är bekanta med metoden från sin egen skoltid. Eftersom tukioppilastoiminta kan anpassas till varje skolas egna behov, orsakar det vissa utmaningar när det gäller enhetlig användning av metoden. Tukioppilastoiminta är en antimobbningssmetod som även har andra omfattande mål gällande främjande av elevernas delaktighet och gemenskap. Förverkligande av dessa mål bidrar till att förebygga mobbning, men det är skolorna som avgör i vilken grad väneleverna inkluderas i planeringen och genomförandet av åtgärder för att förebygga mobbning samt i ingripandet i mobbning.

En styrka hos tukioppilastoiminta när det gäller förankring är verksamhetens långa traditioner. I många skolor har den använts så länge att den har blivit en del av verksamhetskulturen. Förankringen har i många skolor också främjats av den långvariga användningen av metoden, som har gjort den bekant för både personal och elever. Å andra sidan medför detta utmaningar för utvärderingen och utvecklingen av verksamheten. Många skolor utvecklar inte medvetet metoden i någon större utsträckning. I utvecklingen av verksamheten är det viktigt att fundera på vad den ännu har att ge i skolans antimobbningsarbete. Metodens tydlighet och det faktum att den är enkel att genomföra bidrar till att underlätta förankringen av den i skolorna. Verksamhetens resultat syns lätt i skolornas vardag, vilket också bidrar till att göra den lättare att förankra. Huvudansvaret för tukioppilastoiminta i skolorna ligger hos specifika lärare. I vissa skolor kan det här leda till att endast vissa personer anses ansvariga för verksamheten. Etableringen av metoden i skolorna underlättas av att hela personalen känner till den, så att de också bättre kan förbinda sig till att använda den.

En styrka hos tukioppilastoiminta i fråga om resultat är att man i skolorna kan se tydliga resultat i form av förbättrad sammanhållning. Både personalen och eleverna anser att verksamheten är till nytta. Information om tukioppilastoiminta samlas

in regelbundet, både från personalen och från eleverna. Kvalitetskriterierna för Mannerheims Barnskyddsförbunds tukioppilastoiminta vägleder skolorna att tilldela resurser för tukioppilastoiminta och genomföra den målmedvetet. Metodens resultat förbättras också av att dess effekter är tydligt synliga i skolornas vardag. Tukioppilastoiminta är en metod som förebygger mobbning, och kan gärna användas som ett stöd för skolans övriga antimobbningsarbete. Tukioppilastoiminta stöder skolans övriga antimobbningsarbete genom att förbättra sammanhållningen och elevernas delaktighet. Man samlar regelbundet in information om tukioppilastoiminta, men det finns ännu ganska lite forskning om hur den fungerar. Det skulle vara viktigt att få information i synnerhet om verksamhetens effekter och betydelse för alla elever.

Kamratmedling (Verso)

Samordnare för metoden: Finlands Forum för Medling rf

Metoden har använts sedan 2001

Primär målgrupp: Grundskolan (årskurs 1–9), Miniverso för barn i daghemsåldern

Mer information: sovittelu.com

Medling i skolorna är en metod som samordnas av Finlands Forum för Medling rf. Den består av kamratmedling (Verso) och medling under ledning av en vuxen (Resto). Därtill finns Miniverso för barn i daghemsåldern. I den här utvärderingen granskar vi endast kamratmedling mellan elever.

Kamratmedlingen baserar sig på ett restorativt tillvägagångssätt, där man betonar en process som baserar sig på bemötande, diskussion och samarbete. Metoden baserar sig på medling i konflikter, och man fokuserar på att parterna ska få lyfta

fram sina egna synpunkter och på att hitta en gemensam lösning. Kamratmedling baserar sig på samarbete och ansvarstagande samt tolerans, som även är till hjälp i antimobbningsarbetet. Parterna betraktas som experter på sin egen konflikt och är själva aktiva i att lösa den. Verksamhetens mål är att reparera trasiga relationer samt komma överens om gottgörelse och om hur parterna framöver ska agera så att konflikter inte uppstår. I verksamheten betonas i första hand mobbningsförebyggande arbete.

Användning av kamratmedling medför inga licenskostnader, men när verksamheten inleds har skolan en självriskandel i utbildningen. Verksamheten inleds i skolan med en två dagar lång utbildning, där hela skolans personal utbildas i den första delen och medlareleverna och de vuxna som arbetar med medlingen i den andra delen. Efter utbildningen får skolan tillgång till material kostnadsfritt. För verksamheten krävs några vuxna som arbetar med medlingen och flera elever som kamratmedlare. Material finns på finska, svenska och engelska.

Eleverna löser aktivt konflikter, och en lärare behövs inte alltid. Kamratmedlingen ger verktyg för att hantera svåra saker och processen är så tydlig och enkel att det är enkelt att inkludera den i skolans vardag. Medlarna är nöjda med sin roll och med att kunna hjälpa andra och bidra till en positiv lärmiljö. Ansvarstagandet ökar. Tröskeln för de små eleverna att söka hjälp med besvärliga situationer är låg, när de kan vända sig till en annan elev.

Personal i en skola som använder kamratmedling

Jag har förstått att eleverna bara medlar i lindrigare konflikter genom kamratmedlingen, och en vuxen i skolan alltid är med när det gäller fall som är ens lite allvarigare. Jag tycker att kamratmedlingen är ett bra tillägg i lösandet av konflikter mellan eleverna och bra för att upprätthålla en god atmosfär.

Vårdnadshavare till ett barn i årskurs 5

En styrka i kamratmedlingen när det gäller metodens användbarhet är att den lämpar sig bra för att lösa konflikter mellan eleverna och ger parterna ett ansvar för att lösa sina egna konflikter. Elevernas intresse för att vara kamratmedlare berättar också om att kamratmedling bland eleverna betraktas som ett bra sätt att lösa konflikter. När eleverna vet att konflikter behandlas genom kamratmedling, kan detta bidra till att förhindra att situationer eskalerar och även förebygga att de uppstår. Forum för Medling erbjuder mycket utbildning och material för kamratmedling, så att det är enkelt att använda metoden i skolor.

För att kamratmedling ska fungera bra i skolorna måste man se till att hela personalen är engagerad i verksamheten. Kamratmedlingens restorativa tillvägagångssätt förutsätter att man tar till sig och förbinder sig till detta tänkesätt, för att det ska fungera så bra som möjligt i skolan. Enligt materialet är användningen av metoden i skolorna inte alltid systematisk, och ofta beror det på läraren och användningen av metoden varierar beroende på hur engagerad personalen är.

En styrka hos kamratmedlingen med tanke på förankringen är att tillvägagångssätten i den restorativa tankemodellen är lätta att ta i bruk även i undervisningen och i skolans övriga verksamhet. Användning av metoden förutsätter att personalen förbinder sig till att använda den, och detta har enligt materialet huvudsakligen förverkligats väl i skolorna. Att hela personalen tar till sig och förbinder sig till den restorativa tankemodellen bidrar till att metoden blir en naturlig del av skolans vardag och smidigt etableras som en del av skolans verksamhetskultur. Ledningens stöd för användning av metoden och goda erfarenheter av metoden bland personalen bidrar till detta.

En styrka hos kamratmedlingen i fråga om metodens resultat är att den ökar elevernas ansvarstagande när det gäller att reda ut saker och komma överens. Enligt både Forum för Medlings eget material och NCU:s enkät kan konflikter mellan eleverna ofta lösas med hjälp av kamratmedling utan hjälp av en vuxen. Största delen av konfliktlösningarna leder till att parterna blir ense och situationen inte upprepas. För att kamratmedling ska fungera bra i skolorna måste man tänka på att framgångsrik användning av metoden

kräver noggranna bedömningar av hurdana fall som lämpar sig för medling. Forum för Medlings eget material lyfter också fram betydelsen av bedömningar från fall till fall och erbjuder Resto-medling ledd av en vuxen för lösning av konflikter där kamratmedling inte är lämplig. I långvariga mobbningsituationer är det viktigt att använda medling ledd av en vuxen i stället för kamratmedling.

Vänelevsverksamheten

Metodens koordinator: Folkhälsan

Metoden har använts sedan 1970-talet

Primär målgrupp: Årskurs 7–9

Mer information: folkhalsan.fi

Vänelevsverksamheten är en kamratstödande verksamhet som strävar till att alla elever i skolan ska känna trygghet, gemenskap och delaktighet i skolan. Med verksamheten vill man främja en trygg skolmiljö. Gemenskap, trivsel och trygghet är centrala mål för verksamheten. Syftet är att förebygga kränkningar, mobbning och utanförskap och att främja ett skolklimat där alla trivs och får vara sig själva.

Verksamheten riktas till årskurserna 7–9. Den grundläggande idén är att skapa trygghet och gemenskap genom att de äldre eleverna välkomnar de yngre när de inleder sin skolgång i åk 7. Väneleverna ska ta ansvar för att de nya eleverna, eleverna i åk 7, ska känna sig välkomna och trygga då de inleder sin skolgång. Målsättningen är att starten i den nya skolan ska minska på elevernas stress som stadiövergången kan innebära och att förebygga och stoppa mobbning. Vänelevsverksamheten är i första hand en metod som förebygger mobbning med betoning på att stärka skoltrivseln och öka gemenskapskänslan.

Att använda Vänelevsverksamheten i skolan förutsätter inga licensavgifter eller deltagande i avgiftsbelagda utbildningar. En eller flera elevhandledare ansvarar för verksamheten i skolan och planerar verksamheten tillsammans med de elever som valts till vänelever. Verksamheten planeras enligt varje skolas egna behov. Material finns på svenska.

Man får lära känna sin klass, man har någon trygg elev att vända sig till vid behov.

Elev i årskurs 7

Jag tycker det är jätte bra och viktigt att det finns vänelever på skolan. För mig som förälder känns det bra att veta att det finns unga på skolan som uppmärksammar andra i vardagen och kan stöda och hjälpa till om det behövs.

Vårdnadshavare med en elev i årskurs 7

Styrkorna i Vänelevsverksamheten är att verksamheten utgår från målen i läroplanen och är kompatibel med den. Vänelevsverksamheten kan till sitt genomförande anpassas och tillämpas för varje skolas egen verksamhet. Metoden är därför lätt att införa. Det finns gott om utbildning och material om Vänelevsverksamheten. Det finns också gott om stöd för användningen. Vänelevsverksamheten stöder elevernas delaktighet och främjar gemenskaps känslan, och är därmed kopplad till förebyggande av mobbning. Eftersom metoden kan tillämpas och anpassas så att den lämpar sig för den egna skolan är vänelevernas verksamhet i arbetet mot mobbning i skolan mycket skolspecifik, och därför är metodens inverkan på förebyggandet av mobbning bunden till hur metoden genomförs i skolan.

Med tanke på hur väl metoden kan förankras kan Vänelevsverksamhetens styrkor anses vara att den är förankrad i verksamhetskulturen i de skolor som använder den och i vidare bemärkelse är en del av arbetet för välbefinnandet i de skolor som använder den. Metoden är tillräckligt enkel och tydlig, vilket gör den lätt att genomföra. Även

metodens flexibilitet och möjligheten att tillämpa den för den egna skolans behov ökar förankringen, eftersom metoden på så sätt kan anpassas efter de egna behoven. Resultaten av metodens användbarhet syns i vardagen, som för sin del främjar förankringen av metoden.

För att metoden ska förankras i skolan är det viktigt att hela personalen har förbundit sig till att använda den. Eftersom vissa lärare har huvudansvaret för Vänelevsverksamheten kan verksamheten i vissa fall vara mycket starkt bunden till vissa personer i skolan. Därför kan kontinuiteten i användningen av metoden vara i fara när personalen byts ut. En systematisk utvärdering och utveckling av verksamheten förekommer inte aktivt i alla skolor och kan delvis vara kopplad till att hela personalen inte har förbundit sig till verksamheten.

Vänelevsverksamhetens styrka med tanke på resultatet är att både skolornas personal och elever anser att verksamheten är viktig, och den har ansetts öka gemenskapskänslan. Information samlas regelbundet in från både personalen och eleverna. Resultaten av metoden syns konkret i skolornas vardag och ökar användarnas tillfredsställelse.

Vänelevsverksamhetens styrka är att den stöder gemenskap och delaktighet och därigenom påverkar mobbningen på ett förebyggande sätt. Den kan dock inte användas som den enda metoden mot mobbning i skolorna, utan som stöd för annat arbete mot mobbning i skolorna. Informationen om resultatet grundar sig i stor utsträckning på användarupplevelsen, som varierar mycket, vilket delvis beror på att skolorna själva får genomföra metoden på ett sätt som passar deras skola. Ett av målen med verksamheten är att öka delaktigheten och gemenskapskänslan, men det är svårt att undersöka hur dessa påverkar hela elevkåren. Enligt NCU:s enkät upplevde endast hälften av eleverna att det var lätt att delta i verksamheten

6 Sammanfattning

Många skolor använder flera olika metoder och verksamhetsmodeller i sitt anti-mobbningsarbete. I en självvärdering för skolorna uppgav nästan tre fjärdedelar av respondenterna att deras skola för närvarande använder fler än en metod mot mobbning. Nästan en tredjedel angav också fler än en viss metod som primär metod mot mobbning i deras skola. Olika antimobbningsmetoder kan också ses som kompatibla verksamheter som stöder varandra i skolans vardag.

Enligt utvärderingsresultaten är skolorna i huvudsak nöjda med de metoder som de använder i sitt antimobbningsarbete. Metodernas användbarhet skulle ökas av tydliga anvisningar samt användarvänliga material som lämpar sig för skolans bruk.

Förankringen av metoderna i skolorna främjas enligt utvärderingen av personal som är engagerad i användningen av metoden, stöd från ledningen samt att metoden kopplas till skolans övriga verksamhet och arbete för välbefinnande. I många skolor är det tyvärr bara några få personer som ansvarar för användningen av metoden, vilket gör det mer utmanande att förankra metoden i skolans vardag. Även kontinuiteten i användningen av metoden i skolan är då i fara eftersom personalen kan bytas ut.

Antimobbningsarbetet förutsätter att skolan kontinuerligt följer upp situationer samt utvärderar och utvecklar verksamheten. Många antimobbningsmetoder erbjuder skolorna anvisningar och manualer som gäller uppföljning som stöd för användningen. Med deras hjälp kan skolorna granska sitt eget antimobbningsarbete och dess resultat. Skolornas uppföljningsarbete är viktigt även för utvecklingen av metodernas funktion.

Skolornas egen verksamhetskultur har stor betydelse för antimobbningsarbetet, och utkristalliserar inte alltid i den metod som skolan använder. Även om skolornas personal, elever och vårdnadshavare i huvudsak är nöjda med antimobbningsarbetet behövs kontinuerlig utveckling av rutinerna. Man måste fästa särskild uppmärksamhet vid att

ingripa även i diskret och indirekt mobbning på ett konsekvent sätt. Oberoende av vilken antimobbningssmetod skolorna använde lyfte de fram internetmobbning mellan eleverna samt ensamhet och frånvaro bland eleverna som de största orosmomenten vid sidan av mobbning mellan eleverna. Omkring en tiondel av dem som besvarat enkäten för skolpersonal bedömde att eleverna inte vågar berätta för vuxna i skolan om mobbning, trakasserier eller diskriminering som de sett eller upplevt. Och att berätta om mobbning som skett på internet är enligt personalens bedömning ännu svårare. Eleverna hade liknande erfarenheter. En tiondel av respondenterna i elevenkäten bedömde att de inte skulle våga berätta för en vuxen om mobbning som de sett eller upplevt, och en ännu större andel skulle inte våga berätta om mobbning på internet.

Största delen av eleverna vet vem de borde vända sig till för att berätta om mobbning som de sett eller upplevt, men över en tiondel av de elever som besvarat enkäten visste inte hur utredningen av mobbningsfall i skolan går till. Om eleverna inte vet hur man ingriper i eller utreder mobbningsituationer berättar de inte nödvändigtvis om mobbning som de sett eller upplevt. Enligt en enkät som gjordes av NCU hade 29 procent av de elever som upplevt mobbning inte berättat om det för någon vuxen i skolan. Den vanligaste orsaken till att inte berätta var att eleverna inte trodde att det skulle ha någon effekt.

Omkring en tredjedel av vårdnadshavarna upplevde sig inte få information om hur mobbning förebyggs, hur man ingriper i mobbning och hur sådana händelser utreds i barnets skola. Ännu färre upplevde sig ha fått information om hur skolans antimobbningssmetod genomförs. Med tanke på funktionen hos skolans antimobbningssarbete är det mycket viktigt att tänka på att kommunicera tydligt till både elever och vårdnadshavare om att skolan vill och kan ingripa i situationer. I förebyggandet av mobbning är det viktigt att inkludera såväl eleverna som vårdnadshavarna i skolornas antimobbningssarbete.

Det att man bara säger 'alla ska få vara med i leken och man får inte mobba någon och man ska vara vän med alla'. Det räcker inte. Allt kan inte lösas genom att prata och det kan ge oss barn felaktiga uppfattningar. Om de vuxna verkligen vill berätta för oss att alla ska få vara med i leken så måste de faktiskt övervaka under rasterna att alla verkligen är med i lekarna.

NCU

Nationella centret för
utbildningsutvärdering
PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 HELSINGFORS
E-post: kirjaamo@karvi.fi
Telefonväxel 029 533 5500
karvi.fi/sv

Författare: Rumpu, N., Markkanen, E-L.,
Hyvärinen, N., Anttila, N., Danschu, P.,
Kuvaja, M., Romantschuk, M. & Sainio, M.